

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

APRENDRE MÉS ENLLÀ DE L'AULA INVESTIGANT I COMPARTINT

EL SEMINARI DE REFLEXIÓ SOBRE SOCIOLOGIA CONTEMPORÀNIA(SERCS) DE LA
UNIVERSITAT DE LLEIDA, UNA EXPERIÈNCIA EDUCATIVA D'ÈXIT

Sanvicén-Torné, Paquita

Universitat de Lleida. Grup d'Estudis en Societat, Salut, Educació i Cultura
Departament de Geografia i Sociologia
psanvicen@geosoc.udl.cat

Molina-Luque, Fidel

Universitat de Lleida. Grup d'Estudis en Societat, Salut, Educació i Cultura
Departament de Geografia i Sociologia
molina@geosoc.udl.cat

Garcia-Alias, Marc

Seminari de Reflexió sobre Sociologia Contemporània
Universitat de Lleida
marc.garcia.alias@geosoc.udl.cat

Bergé, Jordi

Universitat de Lleida. Grup d'Estudis en Societat, Salut, Educació i Cultura
berge.cat@gmail.com

Labrador, Isabel

Universitat de Lleida. Grup d'Estudis en Societat, Salut, Educació i Cultura
ilabradornieto@gmail.com

Roma, Carme

Universitat de Lleida. Grup d'Estudis en Societat, Salut, Educació i Cultura
carmeroma@paeria.es

Calero, Anna

Universitat de Lleida. Grup d'Estudis en Societat, Salut, Educació i Cultura
pengabelotaran@gmail.com

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

Sanchez, Alba

Universitat de Lleida. Grup d'Estudis en Societat, Salut, Educació i Cultura

albaa9597@gmail.com

1. **RESUM:** Aquesta comunicació presenta la tasca i resultats del Seminari (SERCS), projecte docent i de recerca, reconegut com a matèria transversal. Creat al 2013, és un espai consolidat d'aprenentatge dialògic que relaciona docència i investigació acció fora de l'aula. Incentiva la reflexió crítica, l'anàlisi de problemàtiques socials i la creació de nou coneixement. Amb una gestió presencial i virtual hi interactuen alumnat de Grau de Treball Social, professors, postgraduats i professionals de la intervenció.
2. **ABSTRACT:** This communication presents the tasks and results of the Seminar (SERCS), a research and teaching project, acknowledged as a transverse subject by the university. Created in 2013, the Seminar is a dialogue-based learning space binding together teaching, Action Research outside the classroom. It encourages critical reflection, analysis of social problems and the creation of novel knowledge on that front. The seminar brings together Social Work alumni, postgraduates, professors and social interven
3. **PARAULES CLAU:** docència-investigació, innovació-acció, aprendre a pensar, estudiants universitaris, reflexió sociològica, investigació acció.

KEYWORDS: teaching research, action-innovation, learning to think, university students, sociological reflection, Action Research.

4. DESENVOLUPAMENT:

Aquesta comunicació presenta l'experiència del Seminari de Reflexió sobre Sociologia contemporània una iniciativa sorgida al novembre de 2013 per aprofundir fora de l'aula en aspectes encetats en l'assignatura de Sociologia de primer curs del Grau de Treball Social (TS). (En aquests moments, per raons acadèmiques s'ha canviat el nom de Seminari pel de grup (GERCS) La finalitat del professorat i l'alumnat impulsor va ser constituir un espai formatiu flexible més enllà de l'aula que possibilités el pensament i diàleg col·laboratiu als alumnes interessats a iniciar-se en la investigació ja des de primer curs. Que possibilités compartir coneixements i evidències sociològiques sobre les problemàtiques socials i dialogar tot compartint opinions, inquietuds i interrogants.

Es tracta d'un espai obert a la participació i la reflexió, transversal. Cada membre hi entra i hi surt de manera voluntària. Cadascú pot decidir com vol o pot participar-hi. Formar-hi

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

part, o no, no està vinculat a la nota de curs i tampoc hi repercuteix. Participar en el GERCS ha de ser un estímul formatiu i intel·lectual amb valor afegit per ell mateix.

Les trobades permeten un treball de reflexió conjunta per aprofundir i avançar en aspectes relacionats amb els temes que s'hi tracten per la qual cosa es pot ser membre o col·laborador. Aquesta voluntarietat i horitzontalitat en les tasques fa que el Seminari no sigui el típic universitari per complementar unes classes d'una assignatura, sinó un espai formatiu per ell mateix.

Objectius

Des de l'inici, s'orienta a l'objectiu de respondre a una necessitat en l'aprenentatge sociològic: vincular la teoria amb la pràctica, la formació acadèmica amb l'observació directa de la realitat social i la seua anàlisi i interpretació ja des dels inicis de la formació universitària. S'orienta a crear un espai estable, permanent i transversal de reflexió sobre la realitat i problemàtica social de l'actualitat on els estudiants, futurs professionals s'iniciïn en l'anàlisi i la recerca de contextos socials reals i en el disseny i desenvolupament de projectes d'accions transformadores. Per això, des del primer moment es va vincular al grup de recerca del professorat impulsor. Tot i mantenint la seua personalitat i trajectòria pròpia, GERCS forma part del grup consolidat Grup d'Estudis sobre Societat, Salut, Educació i Cultura (GESEC).

S'orienta a atansar els teòrics i les teories que interpreten el món contemporani als estudiants de Treball Social i altres disciplines relacionades amb la intervenció social. Provoca que es combini la formació acadèmica amb l'observació directa de la realitat social, la seua anàlisi i interpretació ja des dels inicis de la formació universitària. Propicia posar en acció del que s'ha après a la transformació de les problemàtiques socials observades. En aquest sentit és especialment interessant que els membres poden aplicar el que aprenen a la tasca que fan en entitats, llocs de treball, etc.

Es pretén que l'espai doni eines per aprendre a observar la realitat amb mirada sociològica: teoria i anàlisi holístiques, local i transversal. Identificar, dialogar, entendre, detectar, cercar evidències i accions provades, planificar, actuar i transformar.

En els darrers dos anys s'ha incorporat com a objectiu propiciar el treball col·laboratiu i interdisciplinari entre estudiants que cursen diferents cursos, antics estudiants ja graduats i experts professionals que exerceixen en àmbits diversos.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

Premisses de partida

El treball que desenvolupa el GERCS es va construir i desenvolupant al voltant de quatre idees mestres que formen part de les preocupacions actuals de la comunitat educativa universitària. Les persones que en formem part les anem bastint de contingut a partir de les pròpies experiències docents, investigadores i formatives. La primera és la constatació cada cop més evident que la formació sociològica dels estudiants universitaris -que són més que mai agents actius de la societat que viuen i en la qual hauran d'actuar professionalment- ha de proporcionar-los certament “les cartes de navegació i la brúixola”, en paraules de Delors (Delors, 1996a), perquè puguin navegar en els imprevisibles i complexos contextos actuals, sense perdre-s'hi. Alhora, dins i fora de les aules han de poder trobar les estratègies i eines metodològiques comprensives analítiques i explicatives que els permetin desenvolupar els seus “sabers” (Morin, 2001; Delors, 1996b). Eines per entendre contextos i problemàtiques, intervenir-hi de manera reflexiva i amb evidències científiques i transformar-los en la mesura que sigui possible.

La segona és la necessitat de vincular docència, investigació i acció-transformació social. Aquesta ha estat una preocupació present des de fa dècades vinculada especialment a la tasca del docent universitari (Sancho, 2001; Hernandez, 2002; Orlor, 2012.) El marc europeu assenyalava també la incorporació de la investigació com a metodologia docent per tal que l'alumnat aprengui fent. (Oliveras, 2005) En aquest sentit hi ha metodologies d'èxit dins l'aula com la formació inversa que tenen aquest propòsit. La universitat incorpora en aquesta línia la investigació sobretot com a mètode avaluador al final de carrera, en forma dels treballs de final de carrera.

En aquest marc de debat, és sabut que la mirada sociològica sobre la realitat s'estimula sobretot per mitjà de l'acció i la pràctica activa (Sanvicén, 2015). El grup que formem el Seminari, constatem en converses mantingudes amb estudiants de primers cursos i postgraduats l'evidència que hi ha una oportunitat més a aprofitar ja des dels primers cursos de grau que és d'incentivar el gust per la descoberta, per interrogar-se i buscar explicacions-, aspectes aquests que són a la base de la tasca investigadora que hauran de fer, de manera organitzada o espontània, un cop estiguin exercint la seva professió En un món que va a mil per hora, que tot ho dona fet i que té totes les respostes perquè no calgui pensar- treballar la curiositat, el qüestionament de les veritats absolutes és no només una tasca que cal plantejar-se per aprovar sinó que és oportú que sigui incorporat com un element continuat d'aprenentatge.

La tercera és el treball personalitzat i col·laboratiu orientat a desenvolupar habilitats i estratègies que permetin una formació al llarg de la vida. Un treball fet de manera horitzontal en què tot grup aprèn del diàleg constant i el treball fet en col·laboració entre professionals, docents i els joves estudiants que arriben a la facultat cada cop amb un volum més alt i heterogeni d'experiències, formació i informació acumulades.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

La quarta és l'orientació cap a l'estudiant i l'aprofitament del seu potencial. L'estudiantat universitari és fruit del seu temps i demana estils educatius en què tingui un paper actiu. La motivació i la vinculació en la seua pròpia formació és un dels reptes fonamentals de la formació superior. Tot i que formulada fa un parell de segles, continua plenament d'actualitat la cèlebre frase de Benjamin Franklin “Dime y lo olvido, enséñame y lo recuerdo, involúcrame y lo aprendo.” L'aprenentatge ja no és només dins les aules, aquestes són un més dels espais formatius que la societat actual tenim. La idea d'obrir les aules i ampliar els espais formatius (Castro et al., 2013) aprofundeix en l'evidència que l'entorn universitari és un marc de formació idoni per proporcionar aprenentatges significatius en què es vinculin la teoria i la pràctica, l'aprenentatge formal i el no formal, la recerca obligada per una avaluació acadèmica i la motivada per interessos vitals. L'experiència mostra que a investigar s'aprèn investigant i que no només ha de ser una pràctica obligada d'examen. També s'ha de motivar l'alumnat a aprendre i a interrogar-se des que entra a la universitat.

A aquestes qüestions s'afegeix encara la idea que l'espai universitari és un marc idoni per propiciar espais de trobada i manteniment de vincles i equips de treball, un cop els estudiants han acabat la carrera. En un món que canvia constantment on totes les teories i certes es s'han de renovar i adaptar constantment a noves situacions i realitats, mantenir grups interdisciplinars dota els postgraduats d'espais d'aprenentatge i actualització permanent dels coneixements. L'experiència ens permet comprovar que per als professionals en exercici és idoni mantenir espais de referència que els permeti actualitzar coneixements i compartir-los amb altres.

Com a conseqüència d'aquestes premisses, tot i que el GERCS sorgeix al voltant d'una assignatura de Treball Social, l'enfocament s'orienta a potenciar la interdisciplinarietat amb altres graus, entitats, centres de recerca, àmbit professionals diversos de fora de la universitat i, en l'actualitat de fora del territori de Lleida.

La formació de l'equip

Com s'ha dit, les característiques de l'equip són la voluntarietat de pertinença al projecte i la diversitat de procedències i perfils professionals, socials i formatius. Actualment, el grup està format per disset persones que formen el nucli permanent. A banda del professorat implicat, hi ha nou estudiants de diferents cursos del Grau de Treball Social, dos doctorandes, tres postgraduats que treballen en diferents àmbits i la resta no estan vinculades a la universitat i treballen en l'àmbit de la gestió, educació o l'associacionisme.

L'equip compta també amb un grup de persones col·laboradores, part d'aquestes són estudiants que no han pogut seguir el ritme de treball però que volen mantenir-s'hi

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

connectats. Altres pertanyen a altres grups i organitzacions amb qui es comparteixen activitats puntualment.

Funcionament

Treballar amb un grup nombrós de cursos i graus diferents, amb persones externes a la Universitat, suposa un nivell de complexitat a la gestió del grup. Tanmateix, li aporta un valor afegit que es crea no només de la diversitat d'interessos i motivacions sinó també de la riquesa formativa, experiencial i reflexiva de cada un dels seus membres.

És alhora un repte des del punt de vista de la gestió de l'equip per a la qual s'han incorporat els avantatges tecnològics a l'abast. El grup s'organitza i s'interrelaciona a través d'un espai virtual, una xarxa social watssap i trobades presencials quinzenals. Aquest quadrimestre es començarà a implementar com a prova pilot una eina informàtica de gestió de la informació amb l'objectiu de millorar el treball col·laboratiu no presencial.

Ja s'ha dit que una de les característiques volgudes és la voluntarietat en la participació. Tot i que sembla un element positiu, i així és valorat per l'equip permanent, a hores d'ara és un element identificat com un punt feble a afrontar.

Temàtiques i àmbits de treball

En aquests tres anys de funcionament, la temàtica tractada ha sorgit de la necessitat d'aprofundir en aspectes que han suscitat interès en el si de les classes de Sociologia. El llibre 44 cartes des del món líquid (Bauman, 2011) va fer que al 2014 es treballés al voltant de la teoria de la modernitat líquida de Bauman i les evidències que l'observació de la realitat posa de relleu d'aquesta teoria. (Alonso et al, 2015). La lectura de El amor en la sociedad de riesgo. Una tentativa educativa (Gomez, 2004) ha provocat que el període 2015 i 2016 s'estigui dedicant a l'estudi i anàlisi de les violències en la societat actual. Concretament s'intenta aprofundir en el tractament preventiu cap a la violència 0 des dels 0 anys.

Activitats derivades

El GERCS no només és un espai de tasca de reflexió interna entre els membres sinó que pretén ser un espai de referència per a l'estudiant.

Alhora, es potencia la participació de tots els membres en jornades, congressos, estudis i publicació de textos de reflexió teòrica com a resultat de la tasca de treball analític i

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

col·laboratiu. Els resultats i la satisfacció dels seus membres mostren que en aquest sentit està sent una pràctica educativa d'èxit.

A data d'avui, només amb tres anys de recorregut, la nòmina d'activitats és prou remarcable i combina l'organització, col·laboració i participació en jornades i congressos; taules rodones; activitats formatives...

2016, desembre III Jornades dialogant amb les teories. prevenció de la violència des de la resolució del conflicte en positiu. diàleg i mediació. Universitat de Lleida. 15 i 16 de desembre

2016, octubre. Coordinació i desenvolupament del taller Laboratori de Conflictologia: Gestió de Conflictes i del Grup de Treball Resolució de conflictes, violència 0

1r. Congrés internacional "Salut, educació i qualitat de vida" GESEC, 26, 27 i 28 Octubre de 2016. Universitat de Lleida

2016, maig. Participació en la Taula rodona Violències i Convivències organitzada pel sindicat USTEC-STES. Universitat de Lleida

2016. Sanvicén, Paquita. "Reflexions sobre sociologia contemporània i aprenentatge-servei" comunicació en el Simposi Convidat Aprenentatge-Servei de la Jornada sobre Millora i Qualitat de la Docència (Universitat de Lleida, 18 d'abril)

2015. II Jornades Dialogant amb les teories. "Violència i Salut. Prevenció i violència des dels 0 anys. Seminari de Reflexió sobre Sociologia Contemporània i Facultat d'Infermeria; 15-16 de desembre.

2015. Sanvicén, Paquita; Bergé, Jordi, Empordanés, Ariadna. "Dones marroquines al capdavant de les ampes. Noves mirades, reflexions i inquietuds sobre la interrelació famílies-escola-comunitat." Comunicació presentada al Congrés Internacional Família i Escola. (1-2 octubre, Lleida)

2015. Calero, Anna; Labrador, Isabel. "Antropologia i noves qüestions sobre la violència" Comunicació a les II Jornades Dialogant amb les teories.Violència i salut. Prevenció de la violència des dels 0 anys. (16.desembre.2015). Universitat de Lleida

2014. Sanvicén, Paquita.; Molina, Fidel.; Mayoral, Dolors.; Garcia, Marc.; Agustí, Anna.; Catalán, Ester.; Izquierdo, Alex. "Afavorir el pensament crític impulsant la interrelació de les inquietuds i vivències amb la reflexió teòrica." Comunicació presentada al Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació. (2-4 juliol, Tarragona) Publicada a la revista del Congrés.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

2014. I Jornada Dialogant amb les Teories. Del que queda sòlid i del que és líquid. Al voltant de Zygmunt Bauman. (11 desembre, UdL)

A aquestes activitats, s'hi ha d'afegir el llibre col·laboratiu resultat dels primers anys dos anys de vida del GERCS, Hi ha llocs on agafar-se en aquest món líquid? Reflexions preguntes i 19 cartes per a Zygmunt Bauman, de part de joves estudiants. (Sanvicen (ed), 2015)

Projectes en curs

Ja s'ha dit que actualment el GERCS està immers en l'estudi i anàlisi de la bibliografia i pràctiques de prevenció sobre les violències en la societat actual. L'objectiu és emprendre el disseny d'un projecte transversal de prevenció des les violències i enfocat a aconseguir la premissa Violència 0 des dels 0 anys

Es volen identificar de manera consensuada els aspectes bàsics que eduquen l'individu per viure en societat amb valors democràtics. Els aspectes que tots els agents implicats en l'educació identifiquen com a bàsics (respecte, comunicació, coherència...) i que haurien de formar part d'un pla estratègic transversal de l'educació de l'individu formatiu coherent per als agents (pares i professionals) que socialitzen les criatures en tots els àmbits formals i no formals, cara a establir un esquelet formatiu per a cada un dels àmbits.

Es pretén dissenyar una formació específica per a cada àmbit però no separada de la resta, és a dir un tot integrat i coherent adaptable a cada àmbit. No són iguals una escola bressol, un Cau, una ludoteca o una sessió d'entrenament d'un esport de base però en tots hi ha nens i nenes diversos i heterogenis que es relacionen i conflictes que es generen. Aspectes comuns, coherència. El conflicte no és dolent la violència sí.

Es tracta d'arribar a un compromís de tots els agents de la comunitat educativa en general i un projecte de continguts, coordinat i transversal de formació-acció que millori la preparació dels professionals, pares... ajudi al tractament dels conflictes, prevenint-los, avançant-se o resolent-los amb diàleg. Un projecte amb continguts, activitats, fases i indicadors d'avaluació: avançar-se a/prevenció primària//prevenció-acció)

Autoavaluació de la tasca del GERCS

El debat al voltant del text d'aquesta comunicació ha permès als membres de l'equip permanent detectar alguns punts febles i reflexionar-hi. D'una banda el fet d'oferir a l'estudiantat de primer curs, ja en el primer quadrimestre la possibilitat d'entrada es valora com un actiu a mantenir. La flexibilitat en la participació també és igualment positiva. Tanmateix, cal establir un pla d'acollida, una sessió específica prèvia a l'entrada al GERCS. Un protocol amb què s'expliqui als nous membres les característiques del grup, què es fa, què es vol aconseguir, que aporta al grup i què el grup espera de cada membre.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

Una de les tasques d'aquest final de trimestre serà, doncs, preparar aquest acte d'acollida d'un nou membre a l'equip. La voluntarietat i l'oportunitat donada des de primer és el que dóna valor a GERCS: per mantenir-ho, tothom pot entrar i sortir però ha d'adquirir uns compromisos mínims cara al conjunt de l'equip i la feina acordada. El pla d'acollida, pot servir també per a que puguin veure el funcionament uns dies i després decidir. Es pot ser col·laborador, elaborant documentació i assumint les tasques per tal que les hores dedicades al seminari sigui reconegudes com membre actiu del seminari. Les tasques individuals es plantegen com aportació personal, i totes les tasques repercuteixen a tot l'equip. Es continuarà mantenint la idea del grup permanent, grup motor i els col·laboradors que es retroalimenten. Alhora, es potenciarà encara més l'horitzontalitat del treball fent que cada membre desenvolupi dins el conjunt les tasques que més s'ajustin a les seues necessitats i interessos.

Val a dir que en el moment de constituir-se el GERCS no es planteja cap avaluació interna. L'avaluació de la tasca feta, des del punt de vista quantitatiu, és la llista d'activitats i aquest indicador sens dubte és positiu. Tanmateix, després de tres anys de funcionament i pensant en el projecte sobre Prevenció de la Violència engegat, cal plantejar-se una avaluació qualitativa. En conseqüència, aquest final de curs es recollirà l'opinió de cada membre sobre el funcionament, implicació, sentiment d'utilitat i grau de satisfacció, per tal de detectar els punts de millora.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Alonso, Luís-Enrique; Agustí, Anna; Alà, Agata; Catalán, Ester; Garcia, Marc; Izquierdo, Alex; Muntada, Lidia; Labrador, Isabel (2015) a Sanvicén, Paquita (ed). Hi ha llocs on agafar-se en aquest món líquid? Reflexions preguntes i 19 cartes per a Zygmunt Bauman, de part de joves estudiants. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida

Bauman (2011) 44 Cartas desde el mundo líquido Paidós Estado y Sociedad

Castro, M.L., Rodriguez, M.J., Urteaga, E. (2013) Abriendo las aulas: la vinculación entre docència, investigación y cooperación comunitària. Revista electrònica interuniversitària o de formación del profesorado.

Delors, J. (1996a) La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión internacional sobre la educación para el siglo XXI, Madrid, España: Santillana/UNESCO

Delors, J. (1996b): "Los cuatro pilares de la educación" en La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión internacional sobre la educación para el siglo XXI, Madrid, España: Santillana/UNESCO. pp. 91-103.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

Gómez, J. (2004) El amor en la sociedad de riesgo. Una tentativa educativa. Barcelona: EL Roure.

Hernandez, Fuensanta (2002) "Docencia e investigación en educación superior". Revista de Investigación Educativa (20) 2, 271-301

Morín, E. (2001). La incertidumbre del conocimiento. En Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. Cap. 1. Barcelona: Paidós

Oliveras, J. i altres (2005) Marc general per a l'avaluació de la interacció entre la recerca i la docència a la universitat. Agència per a la qualitat del Sistema Universitari de Catalunya

Orler, Jose (2012) "Docencia-investigación: ¿una relación antagónica, inexistente o necesaria?". Academia. Revista sobre enseñanza del derecho (10, 19, 289-301

Sancho, Juana M. (2001) "Docencia e investigación en la universidad. Una profesión, dos mundos." Educar 28, 2001 41-60

Sanvicén, P. Aprender a reflexionar y enseñar a hacerlo: retos de la educación en la sociedad líquida inmersa en un mar de información. Análisis y evidencias en estudiantes universitarios de primer curso. Sociología de la Educación. X Congreso Vasco de Sociología y Ciencia Política. Bilbao, setembre 2015.